

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Бойко НАТАЛІІ ІВАНІВНИ на дисертаційне дослідження
Гармати Олександра Миколайовича «Формування екологічної культури
майбутніх учителів технологій з використанням засобів мультимедіа»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання
(технічні дисципліни)

Ступінь актуальності обраної теми.

Входження України у європейський освітній простір посилює актуальність екологічних проблем, вирішення яких можливе при формуванні екологічної культури у молодого покоління. Основним засобом формування екологічної культури має стати цілеспрямована система екологічної освіти, де провідну роль відіграє вчитель, зокрема вчитель технологій, який, володіючи інтерактивними технологіями навчання, уміньми перебудовувати освітню парадигму в дієву педагогічну систему на основі заміни репродуктивного стилю педагогічної діяльності на творчий, використовуючи технології мультимедіа, може продемонструвати і донести всю важливість бережливого ставлення до природи. Адже не випадково технологічна освіта спрямована на формування в учнів проектно-графічної, інформаційно-технологічної та екологічної культур. З огляду на вищевикладене – актуальність дисертації О. М. Гармати не викликає сумніву.

Актуальність обраного напрямку дослідження підтверджується суперечностями, які виокремила дисертантка, між: зростаючими вимогами суспільства, що висуваються до загальної і екологічної культури майбутніх учителів, і наявним рівнем їх екологічної свідомості; теоретичним обґрунтуванням необхідності підвищення рівня екологічної культури майбутніх учителів технологій та недостатнім рівнем науково-методичного забезпечення цього процесу, що дає змогу цілеспрямовано його здійснювати; необхідністю впровадження засобів мультимедіа у підготовку майбутніх учителів технологій та фрагментарністю уявлень майбутніх педагогів про них.

Науковий апарат роботи дає достатньо чіткі уявлення про обраний ракурс дослідження, його методологічні, теоретичні, методичні здобутки. Означені дослідницькі позиції логічно і послідовно представлені в трьох

розділах дисертації, її висновках та додатках.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації заснована на застосуванні дисертантом широкого кола сучасних методів дослідження, а саме – аналіз наукової літератури з теми дослідження для розкриття поняття “екологічна культура майбутнього вчителя технологій”; класифікація та систематизація теоретичних і експериментальних даних; аналіз засобів мультимедіа з погляду доцільності їхнього використання в навчальному процесі; теоретичне моделювання структури та змісту методики навчання, що надало змогу систематизувати теоретичні матеріали за темою дослідження; методи масового збору інформації, що сприяло вивченню стану проблеми; педагогічний експеримент з метою перевірки ефективності формування екологічної культури; методи математичної статистики тощо.

У *першому розділі* дисертантом здійснено комплексний теоретичний аналіз з проблеми дослідження; розкрито психолого-педагогічні основи процесу формування екологічної культури; уточнено зміст основних понять та подано визначення екологічної культури майбутнього вчителя технологій.

Досліджуючи проблему формування екологічної культури майбутніх учителів технологій, дисертантом розглядаються такі ключові поняття, як: “екологічна культура особистості”, “екологічна культура суспільства”, “екологічна освіта”. Серед численних досліджень з досліджуваної проблематики, немає чіткого визначення цих категорій, тому було визначено їхній теоретичний статус, досліджено і охарактеризовано процес формування екологічної культури майбутніх учителів технологій.

Автором уточнюється поняття екологічної культури та подається власне визначення “екологічної культури майбутнього вчителя технологій. Завдяки аналізу наукових робіт вітчизняних і зарубіжних авторів та психолого-педагогічної літератури з даної проблеми автором дисертації виявлено напрями підвищення ефективності навчання шляхом впровадження засобів мультимедіа в навчальний процес та розробки методики з метою формування екологічної культури, що передбачає володіння педагогом навичками роботи із засобами мультимедіа; здатність знаходити і представляти потрібну інформацію; потребу в глибшому вивченні питань інформатизації освіти; вирішення завдань різного еколого-педагогічного спрямування.

Формування екологічної культури майбутніх учителів технологій, на

думку автора, проявляється в складному різноманітті компонентів, у готовності фахівця вирішувати еколого-педагогічні завдання та є однією з умов становлення майбутнього вчителя технологій. Феномен проблеми, що розглядається, пов'язаний із всебічним вивченням екологічної освіти в інтеграції з дисциплінами інформатичного циклу з позицій системного та особистісно-діяльнісного підходів

У *другому* розділі дисертації цілком логічно представлено розробку предмета дослідження. Виклад матеріалу здобувач починає з аналізу сутності мультимедіа технологій; аналізує особливості впровадження засобів мультимедіа в освітній процес; узагальнює дидактичні функції мультимедійних програм і окреслює психолого-педагогічні можливості їх застосування в навчальній діяльності, зокрема у формуванні екологічної культури майбутнього вчителя технологій.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає всі підстави О. М. Гарматі стверджувати, що технологія мультимедіа за відповідних дидактичних умов уможлиблює постійний поетапний контроль за результатами засвоєння навчального матеріалу; автоматизацію процесів інформаційно-пошукової діяльності викладачів і студентів; демонстрацію перебігу певних процесів (соціальних, фізичних) у потрібному темпі; застосування мультимедійних технологій як засобів соціальної, професійної та пізнавальної мотивації студентів; здійснення комп'ютерної візуалізації об'єктів і процесів, що вивчаються; забезпечення самоконтролю студентів за результатами власної навчальної діяльності з подальшою їх корекцією; індивідуалізацію процесу навчання; інтеграцію освітньої та практичної спрямованості навчання; створення цілісного навчального середовища.

Позитивної оцінки заслуговує розроблений автором механізм методики формування екологічної культури з використанням засобів мультимедіа та організаційно-педагогічні умови їхнього застосування.

Аналіз дисертації дозволяє стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження О. М. Гармати достатньо обґрунтовані. Позитивне враження справляє змістовність, розгорнутість і виваженість рівнів сформованості екологічної культури майбутніх учителів технологій.

У *третьому* розділі дисертації подано організацію та результати експериментальної перевірки ефективності визначених організаційно-

педагогічних умов і розробленої методики формування екологічної культури майбутніх учителів технологій засобами мультимедіа.

Подано опис проведеного педагогічного експерименту з перевірки ефективності формування екологічної культури майбутніх учителів технологій за експериментальною методикою; описано основні етапи педагогічного експерименту, узагальнено та інтерпретовано його результати.

Виявлено рівні сформованості екологічної культури, які співвіднесені з відповідними показниками; визначено рівні, які характеризують її сформованість, залежно від ступеня вираженості показників для кожного критерію: *високий, достатній, середній, низький*.

Педагогічних експеримент проведено й представлено досить коректно. Хід і результати експерименту у роботі викладено достатньо логічно та докладно. Так, викладення експерименту починається з визначення вибірки, критеріїв, показників та рівнів сформованості екологічної культури майбутніх учителів технологій; описуються етапи педагогічного експерименту. На основі складеної програми здійснено експериментальну перевірку спроектованої методики навчання.

Достовірність наукових положень і висновків, отриманих у роботі О. М. Гармати, підтверджується даними, наведеними у третьому розділі роботи. У процесі експериментального дослідження здобувачем були отримані суттєві статистично значущі результати. Вони демонстрували достовірні зміни в рівні сформованості кожного складника екологічної культури майбутніх учителів технологій. Разом з цим вони показали значущий кореляційний зв'язок між обраними компонентами екологічної культури, що дало можливість розглядати досліджуваний у дисертації феномен екологічної культури як інтегральне особистісне взаємообумовлене утворення.

Отримані в процесі педагогічного експерименту результати, дозволили дисертанту зробити висновок про ефективність і дієвість розробленої методики. Разом з цим, результати дослідження О. М. Гармати можна вважати достовірними із огляду на кількість і якість літературних джерел, що опрацював автор.

Наукова новизна дослідження безперечна й полягає в тому, що

вперше уточнено зміст і сутність поняття “екологічна культура майбутніх учителів технологій”; визначено і обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування екологічної культури майбутніх учителів технологій; розроблено матеріали для діагностики, визначення й обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості екологічної культури майбутніх учителів технологій з використанням засобів мультимедіа; науково обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування екологічної культури майбутніх учителів технологій у процесі навчання; розроблено наскрізний електронний навчально-методичний комплекс, спрямований на підвищення рівня сформованості екологічної культури майбутніх учителів технологій в умовах інформаційно-освітнього середовища навчального закладу; *удосконалено* окремі механізми і функції процесу формування екологічної культури майбутніх учителів технологій засобами мультимедіа в умовах інформаційно-освітнього середовища вузу; *подальшого розвитку та узагальнення* набули методичні підходи та теоретичні засади процесу формування екологічної культури майбутніх учителів технологій з використанням засобів мультимедіа.

Практичне значення полягає в розробці і впровадженні в навчальний процес методичної системи формування екологічної культури майбутніх учителів технологій засобами мультимедіа, яка може бути використана в навчальному процесі вищих педагогічних навчальних закладів та закладах перепідготовки учителів технологічної освіти.

Структура та перебіг експериментального навчання описані дуже ретельно, зроблено його математичну обробку, результати переконливо свідчать про ефективність розробленої автором методики формування екологічної культури майбутніх учителів технологій.

Провідні ідеї та **положення наукового** дослідження висвітлено у 27 публікаціях (серед них 17 – одноосібних), які повно презентують отримані в дослідженні результати.

Анотування дисертаційного дослідження О. М. Гармати написаний відповідно до існуючих вимог, грамотно і повністю відповідає змісту і структурі дисертації, дає чітке уявлення про специфічні особливості проведеного дослідження та його результати. Зміст анотування й основних положень дисертації ідентичні.

Загалом, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відзначити деякі дискусійні положення та **зауваження** до змісту роботи, а також *висловити окремі побажання*:

1. Щодо першого розділу дисертаційного дослідження, хотілося б зазначити, що, на наш погляд, необхідно було б більше уваги приділити розгляду мотиваційно-ціннісного компоненту, як одного з найважливіших у процесі формування екологічної культури.

2. На окремих сторінках дисертаційної роботи має місце виклад думок автора у вигляді рекомендацій або опису загальновідомих речей (це стосується опису компонентів екологічної культури – перший розділ).

3. Говорячи про оформлення результатів експериментального дослідження: з таблиць третього розділу дисертаційного дослідження та на основі якісного їх аналізу неможливо чітко і в повному обсязі визначити, які чинники вплинули на показники сформованості екологічної культури майбутніх учителів технологій.

4. Висновки, зроблені в дисертаційній роботі, ґрунтуються на всебічному аналізі результатів експертної оцінки змісту навчання та формувального експерименту. Як видно із змісту дисертаційної роботи, експертну оцінку та формувальний експеримент вдало сплановано, а їх результати переконливі. Але поряд з цим звертає на себе увагу захоплення автора кількісним аналізом результатів дослідження (при обмеженому їх якісному аналізі).

5. За результатами проведеного дослідження розроблені численні навчально-методичні матеріали. Відсутність частини з них у додатках дисертаційної роботи не дає можливості оцінити їх практичну значимість.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Проте перераховані недоліки не є принциповими, тому вони аж ніяк не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Вони спричинені, на наш погляд, головним чином, масштабістю самого дослідження. Дисертація О.М.Гармати написана на високому науково-педагогічному і методичному рівні, містить багатий і ретельно розроблений автором новий теоретичний і практичний матеріал.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає нам підставу стверджувати, що дисертація на тему «Формування екологічної культури майбутніх учителів технологій з використанням засобів мультимедіа» за актуальністю та глибиною, обсягом і оформленням, повнотою викладу основних положень та результатів у публікаціях відповідає паспорту спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни), профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.153.19, вимогам пп. 9, 11 – 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова Кабінету Міністрів України за № 567 від 24 липня 2013 р.) до кандидатських дисертацій, а її автор – Гармата Олександр Миколайович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни).

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту
післядипломної освіти
Державного університету телекомунікацій

Н. І. Бойко

«14» лютого 2017 року

